

**ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ПРИВАТНИЙ ЗАКЛАД
«ДНІПРОВСЬКИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»**

Кафедра психології

На правах рукопису

ФРЕНЗЕЛЬ ІГОР ОЛЕКСАНДРОВИЧ

**ОСОБЛИВОСТІ ПСИХОЛОГІЧНОЇ КОРЕЛЯЦІЯ МІЖ ЕМОЦІЙНИМ
ІНТЕЛЕКТОМ ТА РИСАМИ ОСОБИСТОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ
ОСВІТИ**

Спеціальність: **053** **«Психологія»**
(код) (назва спеціальності)

Освітня програма **Психологія**
(назва)

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня **магістра**

Науковий керівник:
**АГАРКОВ Олег
Анатолійович,**
доктор політичних наук,
професор

РЕКОМЕНДОВАНО ДО ЗАХИСТУ

Протокол засідання кафедри

№ 8 від 27.12.22

Завідувач кафедри

 Людмила ПРИСНЯКОВА
(підпис) (Ім'я, ПРИЗВИЩЕ)

Дніпро, 2023

**ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ПРИВАТНИЙ ЗАКЛАД
«ДНІПРОВСЬКИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»**

Кафедра психології
Освітній ступінь магістр
Спеціальність 053 «Психологія»
Освітня програма Психологія

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри психології

 Людмила ПРИСНЯКОВА

«10» лютого 2023 року

**ЗАВДАННЯ НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ
ФРЕНЗЕЛЬ ІГОРЯ ОЛЕКСАНДРОВИЧА**

1. Тема роботи: «Особливості психологічної кореляція між емоційним інтелектом та рисами особистості здобувачів вищої освіти»
2. Науковий керівник роботи: доктор політичних наук, професор кафедри Агарков Олег Анатолійович. Затверджені наказом вищого навчального закладу від «29» жовтня 2022 року № 4
3. Строк подання роботи на кафедру: 14.02.2023р.
4. Мета кваліфікаційної роботи: визначення особливостей емоційного інтелекту здобувачів вищої освіти та розробка на цій основі програми його розвитку психолого-педагогічними засобами.
5. Завдання кваліфікаційної роботи
 - провести історико-психологічний аналіз феномену емоційного інтелекту;
 - обґрунтувати вибір методик, щодо дослідження рівня емоційного інтелекту здобувачів вищої освіти;
 - провести емпіричне дослідження емоційного інтелекту здобувачів вищої освіти;
 - описати результати дослідження рівня емоційного інтелекту серед здобувачів вищої освіти;
 - розробити програму тренінгу розвитку емоційного інтелекту здобувачів вищої освіти.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН ВИКОНАННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ

№ з\п	Назва етапів дипломного проекту (роботи)	Строк виконання етапів проекту (роботи)	Примітка
1.	Вступ	Жовтень 2022 р.	виконано
2.	I Розділ	Листопад 2022 р.	виконано
3.	II Розділ	Грудень 2022 р.	виконано
4.	III Розділ	Січень 2023 р.	виконано
5.	Робота в цілому	Лютий 2023р.	виконано

Науковий керівник _____ Олег АГАРКОВ

Здобувач вищої освіти _____ Ігор ФРЕНЗЕЛЬ

Дата видачі завдання 29.09.2022 р.

АНОТАЦІЯ

Френзель І.О. Особливості психологічної кореляція між емоційним інтелектом та рисами особистості здобувачів вищої освіти / Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня «магістр» за спеціальністю 053 Психологія (освітньо-професійна програма «Психологія». ВНПЗ ДГУ, Дніпро, 2023.

Зміст анотації

На сучасному етапі розвитку українського соціуму встановлюються вимоги до освіти, якості системи підготовки професіоналів і рівня сформованості їх професійно-значущих характеристик, які в значній мірі формуються на етапі професійної підготовки у закладах вищої освіти.

В українському суспільстві під час військового стану існує підвищена потреба в кваліфікованих спеціалістах в гуманітарних та соціальних сферах задля вирішення актуальних проблем, що виникли під час війни. У зв'язку з цим виникла велика необхідність у підготовці кадрів висококваліфікованих спеціалістів. Трансформаційні процеси, соціально-економічні та політичні умови розвитку українського суспільства актуалізують проблему розвитку особистісно-професійних якостей фахівців і, в тому числі, їх емоційного інтелекту.

Професійна успішність особистості, безумовно, пов'язана зі знаннями, вміннями і навичками, ерудицією і здатністю до мислення в цілому, та з рівнем загального інтелекту. Однак у більшості випадків високий загальний рівень інтелекту виявляється недостатнім. Ідея емоційного інтелекту виявилася наслідком розвитку уявлень про інтелект соціальний, основною причиною виділення якого як самостійної здатності або риси слугувало часто невідповідність рівня загального інтелекту та успішності особистості у взаємодії з соціальною середовищем.

Емоційний інтелект в самому широкому розумінні об'єднує в собі здібності особистості до ефективного спілкування за рахунок розуміння емоцій оточуючих і вміння підлаштовуватися під їх емоційний стан. Таке уміння володіти собою і ефективно організувати взаємодію. Якщо загальний інтелект є фактором академічної успішності, то високий рівень розвитку емоційного інтелекту дозволяє досягти професійного та життєвого успіху в цілому.

Емоційний інтелект – психологічний феномен, який викликає великий інтерес як теоретиків, так і практиків психологів. Активне вивчення цього феномену почалося понад двадцять років тому. На перших етапах досліджень на нього покладалися великі надії: він представлявся предиктором успішності у всіх сферах життя, проте пізніше ейфорія пройшла, і дослідники стали усвідомлювати недосконалість концепцій цього конструкту (Робертс Р.Д., Мэттьюс ДЖ., Зайднер М., Люсін Д.В. [63, с. 3—26].

Незважаючи на це, на сьогоднішній день існує достатня кількість робіт, у яких автори продовжують описувати емоційний інтелект, як дуже важливу характеристику людини, яка забезпечує відповідальність, здатність працювати в команді, ініціативність, самореалізацію та самоактуалізацію резервів професійного формування, вміння надихати оточуючих, легке просування кар'єрними сходами тощо. [36; 47]. Д. Гоулман із впевненістю заявляє, що до 85% успіху діяльності управлінця залежить від рівня його емоційного інтелекту, і лише 4-25% визначається загальним інтелектом [63]. Емоційний інтелект використовують для відбору персоналу, навчання лідерів, розвитку здобувачів вищої освіти тощо.

Існує досить багато досліджень про взаємозв'язок емоційного інтелекту (ЕІ) з когнітивними здібностями. Тенденція останнього часу – вивчення взаємозв'язку ЕІ з особистісними характеристиками. Так, існує велика кількість робіт, присвячених вивченню взаємозв'язку емоційного інтелекту з лідерськими якостями (Білоконь О.В., Тимофєєв О.М., Шавровська М.М) [5; 48; 54; 73; 80; 88; 94; 96], з успішністю (Фурсова Д.В., Харетс Н. А.,

Амплеєва) [29, 36, 52, 75, 78, 85, 86, 87, 90], зі стресостійкістю (Демиденко Н.Н., Дубровіна Л.А, Пірожкова О.В.) [21; 27; 58]. Великий спектр робіт присвячений вивченню емоційного інтелекту у його взаємодії з факторами «Великої п'ятірки» (Білоконь О. В., Робертс Р. А., Метьюс Д., Зайднер Д., Люсін Д.В. [5; 63], а також рисами особистості, виділеними Р. Кеттелл (Собкін В. С., Ликова Т. А.). Ряд досліджень встановлює кореляції ЕІ з рівнем самооцінки, агресивності та тривожності (Потапова В.В., Миколаїв Є.А., Петровська Т.) [2; 10; 49; 53; 57; 61], і лише деякі дослідники емоційного інтелекту в полі своїх наукових інтересів включають роботи з вивчення ціннісних орієнтацій (Бірбасова Н.В., Комарова А.І., Корнілова Т.І., Камишнікова Л.Д.) [6; 34; 35; 31], спрямованості особистості (Гусєва І.В., Грищук І.М., Воробйова А.Є.) [19; 91; 14], маніпулятивності (Корнілова Т.В., Гуліна О.В., Остін Є., Сергієнко Є.А.) [92; 18; 86;69].

Таким чином, актуальність дослідження емоційного інтелекту визначається недостатньою розробленістю концепції даного психологічного феномену, з одного боку, та наявністю безлічі емпіричних підтверджень його важливості для ефективного здійснення професійної діяльності, успішної побудови міжособистісних відносин, самоактуалізації та самореалізації з іншого. До того ж аналіз наукових джерел свідчить про відсутність досліджень емоційного інтелекту здобувачів вищої освіти у контексті його розвитку психолого-педагогічними засобами та шляхів інтеграції в навчально-виховний процес закладів вищої освіти.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у розробці програми програми тренінгу розвитку емоційного інтелекту здобувачів вищої освіти.

Список публікацій здобувача:

1. Френзель І.О. ЗМІСТОВІ ХАРАКТЕРИСТИКИ ТА ЕЛЕМЕНТИ ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ. Актуальні проблеми юриспруденції та психології: матер. III Всеукр. наук.-практ. конф. (Дніпро, 30 листоп. 2022 р.). Дніпро : ВВПЗ «Дніпровський гуманітарний університет», 2022. 146 с.

ABSTRACT

Frenzel I.O. Peculiarities of psychological correlation between emotional intelligence and personality traits of students of higher education / Qualifying work for obtaining a master's degree in the specialty 053 Psychology (educational and professional program "Psychology". VNPZ DSU, Dnipro, 2023.

Abstract content

At the current stage of the development of Ukrainian society, the requirements for education, the quality of the system of training professionals and the level of formation of their professionally significant characteristics are established, which are largely formed at the stage of professional training in institutions of higher education.

In the Ukrainian society during the martial law, there is an increased need for qualified specialists in the humanitarian and social spheres to solve the urgent problems that arose during the war. In connection with this, there was a great need for the training of highly qualified specialists. Transformational processes, socio-economic and political conditions of development of Ukrainian society actualize the problem of development of personal and professional qualities of specialists, including their emotional intelligence.

The professional success of an individual is certainly related to knowledge, abilities and skills, erudition and the ability to think in general, and the level of general intelligence. However, in most cases, a high general level of intelligence is insufficient. The idea of emotional intelligence was a consequence of the development of ideas about social intelligence, the main reason for which it was singled out as an independent ability or trait was often the discrepancy between the level of general intelligence and the success of an individual in interaction with the social environment.

Emotional intelligence in the broadest sense combines a person's ability to communicate effectively through understanding the emotions of others and the ability to adapt to their emotional state. This is the ability to control oneself and

effectively organize interaction. If general intelligence is a factor of academic success, then a high level of development of emotional intelligence allows to achieve professional and life success in general.

Emotional intelligence is a psychological phenomenon that is of great interest to both theorists and practicing psychologists. Active study of this phenomenon began more than twenty years ago. At the first stages of research, great hopes were placed on it: it was presented as a predictor of success in all areas of life, but later the euphoria passed, and researchers began to realize the imperfection of the concepts of this construct (Roberts R.D., Matthews J., Seidner M., Lucin D. V. [63, pp. 3-26].

Despite this, to date there is a sufficient number of works in which the authors continue to describe emotional intelligence as a very important characteristic of a person that ensures responsibility, the ability to work in a team, initiative, self-realization and self-actualization of reserves of professional formation, the ability to inspire others, easy promotion career ladders, etc. [36; 47]. D. Goleman confidently states that up to 85% of a manager's success depends on the level of his emotional intelligence, and only 4-25% is determined by general intelligence [63]. Emotional intelligence is used for personnel selection, leadership training, development of higher education applicants, etc.

There is quite a lot of research on the relationship between emotional intelligence (EI) and cognitive abilities. A recent trend is to study the relationship between EI and personal characteristics. Thus, there is a large number of works dedicated to the study of the relationship between emotional intelligence and leadership qualities (O.V. Bilokon, O.M. Timofeev, M.M. Shavrovskaya) [5; 48; 54; 73; 80; 88; 94; 96], with success (Fursova D.V., Kharets N.A., Ampleeva) [29, 36, 52, 75, 78, 85, 86, 87, 90], with stress resistance (Demidenko N.N., Dubrovina L.A., Pirozhkova O.V.) [21; 27; 58]. A wide range of works is devoted to the study of emotional intelligence in its interaction with the "Big Five" factors (O. V. Bilokon, R. A. Roberts, D. Matthews, D. Seidner, D. V. Lyusin [5; 63], as well as personality traits identified by R. Cattell (Sobkin V.S., Lykova T.A.). A number of

studies establish correlations of EI with the level of self-esteem, aggressiveness and anxiety (Potapova V.V., Mykolaiv E.A., Petrovska T .) [2; 10; 49; 53; 57; 61], and only some researchers of emotional intelligence in the field of their scientific interests include works on the study of value orientations (N.V. Birbasova, A.I. Komarova, T.I. Kornilova ., Kamyshnikova L.D.) [6; 34; 35; 31], personality orientation (Guseva I.V., Hryshchuk I.M., Vorobyova A.E.) [19; 91; 14], manipulativeness (Kornilova T.V., Gulina O.V., Austin E., Sergienko E.A.) [92; 18; 86; 69].

Thus, the relevance of the study of emotional intelligence is determined by the insufficient development of the concept of this psychological phenomenon, on the one hand, and the presence of many empirical confirmations of its importance for the effective implementation of professional activities, the successful construction of interpersonal relationships, self-actualization and self-realization, on the other. In addition, the analysis of scientific sources testifies absence of

studies of the emotional intelligence of higher education students in the context of its development by psychological and pedagogical means and ways of integration into the educational process of higher education institutions.

The scientific novelty of the obtained results lies in the development of a training program for the development of emotional intelligence of students of higher education.

List of publications of the acquirer:

1. Френзель І.О. ЗМІСТОВІ ХАРАКТЕРИСТИКИ ТА ЕЛЕМЕНТИ ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ. Актуальні проблеми юриспруденції та психології: матер. III Всеукр. наук.-практ. конф. (Дніпро, 30 листоп. 2022 р.). Дніпро : ВНПЗ «Дніпровський гуманітарний університет», 2022. 146 с.

ЗМІСТ

ВСТУП	11
Розділ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ	
1.1. Історико-психологічний аналіз феномену емоційного інтелекту	16
1.2. Моделі емоційного інтелекту	20
1.3. Емоційний інтелект і окремі характеристики особистості	27
Висновки по розділу 1	42
РОЗДІЛ 2. ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКУ ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ ТА ЕМОЦІЙНОЇ СПРЯМОВАНОСТІ, СХИЛЬНОСТІ ДО МАНІПУЛЮВАННЯ ТА СПРЯМОВАНОСТІ ОСОБИСТОСТІ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ	
2.1.Методика та організація дослідження	43
2.2. Результати дослідження та їх обговорення	52
Висновки по розділу 2	71
РОЗДІЛ 3 МЕТОДИ ПРИКЛАДНОЇ ПСИХОЛОГІЇ ЩОДО РОЗВИТКУ ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ СЕРЕД ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ	
3.1 Загальна характеристика практичних методи розвитку емоційного інтелекту здобувачів вищої освіти засобами психології	73
3.2 Програма тренінгу розвитку емоційного інтелекту здобувачів вищої освіти	77
Висновки по розділу 3	98
ВИСНОВОК	100
ПЕРЕЛІК ПОСИЛАНЬ	108

ВСТУП

На сучасному етапі розвитку українського соціуму встановлюються вимоги до освіти, якості системи підготовки професіоналів і рівня сформованості їх професійно-значущих характеристик, які в значній мірі формуються на етапі професійної підготовки у закладах вищої освіти.

В українському суспільстві під час військового стану існує підвищена потреба в кваліфікованих спеціалістах в гуманітарних та соціальних сферах задля вирішення актуальних проблем, що виникли під час війни. У зв'язку з цим виникла велика необхідність у підготовці кадрів висококваліфікованих спеціалістів. Трансформаційні процеси, соціально-економічні та політичні умови розвитку українського суспільства актуалізують проблему розвитку особистісно-професійних якостей фахівців і, в тому числі, їх емоційного інтелекту.

Професійна успішність особистості, безумовно, пов'язана зі знаннями, вміннями і навичками, ерудицією і здатністю до мислення в цілому, та з рівнем загального інтелекту. Однак у більшості випадків високий загальний рівень інтелекту виявляється недостатнім. Ідея емоційного інтелекту виявилася наслідком розвитку уявлень про інтелект соціальний, основною причиною виділення якого як самостійної здатності або риси слугувало часто невідповідність рівня загального інтелекту та успішності особистості у взаємодії з соціальною середовищем.

Емоційний інтелект в самому широкому розумінні об'єднує в собі здібності особистості до ефективного спілкування за рахунок розуміння емоцій оточуючих і вміння підлаштовуватися під їх емоційний стан. Таке уміння володіти собою і ефективно організовувати взаємодію. Якщо загальний інтелект є фактором академічної успішності, то високий рівень

розвитку емоційного інтелекту дозволяє досягти професійного та життєвого успіху в цілому.

Емоційний інтелект – психологічний феномен, який викликає великий інтерес як теоретиків, так і практиків психологів. Активне вивчення цього феномену почалося понад двадцять років тому. На перших етапах досліджень на нього покладалися великі надії: він представлявся предиктором успішності у всіх сферах життя, проте пізніше ейфорія пройшла, і дослідники стали усвідомлювати недосконалість концепцій цього конструкту (Робертс Р.Д., Мэттьюс ДЖ., Зайднер М., Люсін Д.В. [63, с. 3—26].

Незважаючи на це, на сьогоднішній день існує достатня кількість робіт, у яких автори продовжують описувати емоційний інтелект, як дуже важливу характеристику людини, яка забезпечує відповідальність, здатність працювати в команді, ініціативність, самореалізацію та самоактуалізацію резервів професійного формування, вміння надихати оточуючих, легке просування кар'єрними сходами тощо. [36; 47]. Д. Гоулман із впевненістю заявляє, що до 85% успіху діяльності управлінця залежить від рівня його емоційного інтелекту, і лише 4-25% визначається загальним інтелектом [63]. Емоційний інтелект використовують для відбору персоналу, навчання лідерів, розвитку здобувачів вищої освіти тощо.

Існує досить багато досліджень про взаємозв'язок емоційного інтелекту (ЕІ) з когнітивними здібностями. Тенденція останнього часу – вивчення взаємозв'язку ЕІ з особистісними характеристиками. Так, існує велика кількість робіт, присвячених вивченню взаємозв'язку емоційного інтелекту з лідерськими якостями (Білоконь О.В., Тимофєєв О.М., Шавровська М.М) [5; 48; 54; 73; 80; 88; 94; 96], з успішністю (Фурсова Д.В., Харетс Н. А., Амплєєва) [29, 36, 52, 75, 78, 85, 86, 87, 90], зі стресостійкістю (Демиденко Н.Н., Дубровіна Л.А, Пірожкова О.В.) [21; 27; 58]. Великий спектр робіт присвячений вивченню емоційного інтелекту у його взаємодії з факторами «Великої п'ятірки» (Білоконь О. В., Робертс Р. А., Меттьюс Д., Зайднер Д., Люсін Д.В. [5; 63], а також рисами особистості, виділеними Р.

Кеттелл (Собкін В. С., Ликова Т. А.). Ряд досліджень встановлює кореляції ЕІ з рівнем самооцінки, агресивності та тривожності (Потапова В.В., Миколаїв Є.А., Петровська Т.) [2; 10; 49; 53; 57; 61], і лише деякі дослідники емоційного інтелекту в полі своїх наукових інтересів включають роботи з вивчення ціннісних орієнтацій (Бірбасова Н.В., Комарова А.І., Корнілова Т.І., Камишнікова Л.Д.) [6; 34; 35; 31], спрямованості особистості (Гусєва І.В., Грищук І.М., Воробйова А.Є.) [19; 91; 14], маніпулятивності (Корнілова Т.В., Гуліна О.В., Остін Є., Сергієнко Є.А.) [92; 18; 86;69].

Деякі українських вчені, акцентують увагу на принципах єдиного інтелекту, який поєднує вирішення емоційних та пізнавальних, соціальних та професійних завдань (І. Аршава, О. Власова, С. Дерев'янка, Н. Коврига, О. Лящ, Е. Носенко, М. Смульсон) [4; 12; 22; 33; 40; 55, с. 95–109; 71].

Таким чином, актуальність дослідження емоційного інтелекту визначається недостатньою розробленістю концепції даного психологічного феномену, з одного боку, та наявністю безлічі емпіричних підтверджень його важливості для ефективного здійснення професійної діяльності, успішної побудови міжособистісних відносин, самоактуалізації та самореалізації з іншого. До того ж аналіз наукових джерел свідчить про відсутність досліджень емоційного інтелекту здобувачів вищої освіти у контексті його розвитку психолого-педагогічними засобами та шляхів інтеграції в навчально-виховний процес закладів вищої освіти.

Об'єкт дослідження – емоційний інтелект здобувачів вищої освіти.

Предмет дослідження - особливості розвитку емоційного інтелекту здобувачів вищої освіти психолого-педагогічними засобами.

Мета роботи – є визначення особливостей емоційного інтелекту здобувачів вищої освіти та розробка на цій основі програми його розвитку психолого-педагогічними засобами.

Завдання дослідження:

1) провести історико-психологічний аналіз феномену емоційного інтелекту,

- 2) розкрити сутність моделей емоційного інтелекту,
- 3) проаналізувати зв'язок між емоційним інтелектом і характеристиками ціннісно-мисленевій сфери особистості,
- 4) обґрунтувати вибір методик, щодо дослідження рівня емоційного інтелекту здобувачів вищої освіти,
- 5) провести емпіричне дослідження емоційного інтелекту здобувачів вищої освіти,
- 6) описати результати дослідження рівня емоційного інтелекту серед здобувачів вищої освіти,
- 7) загальна характеристика практичних методи розвитку емоційного інтелекту здобувачів вищої освіти засобами психології
- 8) розробити програму тренінгу розвитку емоційного інтелекту здобувачів вищої освіти.

Під час написання магістерської роботи були використані наступні **методи:**

- для визначення рівня емоційного інтелекту використовувався опитувальник емоційного інтелекту Д.В. Люсіна;
- для діагностики схильності до маніпулювання було обрано «Шкала маніпулятивного відношення» Т. Банта;
- для визначення особистісної спрямованості застосовувалася «Орієнтовна анкета» Б. Баса – В. Смікала – М. Кучера;
- діагностики емоційної спрямованості особистості здійснювалася за допомогою методики «Визначення загальної емоційної спрямованості особистості» Б.І. Додонова.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у розробці програми програми тренінгу розвитку емоційного інтелекту здобувачів вищої освіти.

Практична значимість визначається тим, що розроблені, щодо емоційного інтелекту особистості здобувачів вищої освіти можуть бути реалізовані в практичній роботі Дніпровського гуманітарного університету.

Отримані результати можуть бути використані для вивчення емоційного інтелекту особистості педагогами та психологами , а також при підготовці науково-методичних матеріалів щодо роботи зі здобувачами вищої освіти, при читанні відповідних курсів у закладах вищої освіти та на кафедрах для підвищення кваліфікації працівників освіти.

Апробація результатів роботи та публікації. Основні положення і результати магістерського дослідження відображено у наукових публікаціях:

1. «Змістові характеристики та елементи емоційного інтелекту»
2. «Специфіка та моделі емоційного інтелекту»

Структура роботи. Магістерська робота складається зі вступу, трьох розділів, семи підрозділів, висновків, переліку посилань, таблиць, рисунків.

ВИСНОВОК

1. На початку ХХ століття концепція інтелекту була виключно когнітивна і бурхливо розвивалася - з'являлися тести IQ, що заміряли, в основному, вербальний та логічний інтелект. Емоції вивчали окремо від інтелекту.

Емоційні, вольові та когнітивні процеси єдині. Вони є основою для різних психічних процесів, що відрізняються один від одного переважанням одного з цих трьох компонентів. Так, у звичайному стані свідомості, когнітивна діяльність обмежує та спрямовує емоційні реакції, а в стані афекту емоції «беруть вгору» над інтелектом, та поведінка стає непередбачуваною

Емоційний інтелект є багаторівневою структурою, в яку входить інтелект:

1) індивіда (тут емоційний інтелект представлений у вигляді можливості);

2) суб'єкта діяльності (компетентність в емоційній сфері);

2. Емоційний інтелект є поєднанням чотирьох здібностей:

1) Сприйняття, ідентифікація емоцій (своїх та емоцій інших) людей, вираження емоцій.

Це вміння розпізнати тип емоційного стану у себе за загальному самопочуттю, думкам та почуттям, а також ідентифікувати емоції інших людей шляхом оцінки зовнішнього вигляду, поведінки, мови, звуків, творів мистецтва. Крім цього, ця навичка дозволяє точно виявляти емоції та потреби, пов'язані з цими почуттями; розрізняти справжні та хибні висловлювання почуттів.

2) Фасилітація мислення. Ця здатність полягає у використанні емоцій для збільшення продуктивності мислення. Наприклад, вона дозволяє пробудити конкретну емоцію і, контролюючи її, застосовувати для уваги на цінну інформацію та запам'ятовування її. Крім цього, зміна настрою з

позитивного на негативне чи навпаки допомагає бачити проблему під різними кутами.

3) Розуміння емоцій. Це вміння відносити емоційне переживання до певного класу, розпізнавати значення емоцій, бачити спільне між емоціями та словами, осмислювати складні неоднозначні почуття, помічати зміну однієї емоції в іншу.

4) Управління своїми емоціями та почуттями інших людей. Ця здатність полягає у вмінні усвідомлено регулювати емоції, бути готовим сприймати як позитивні, і негативні почуття, оцінивши користь і міститься у яких інформацію, продукувати емоції чи абстрагуватися від переживання їх. Вона передбачає навички усвідомлення переживань, оцінки їхньої визначеності, корисності, схожості, а також контролю негативних та збільшення позитивних емоцій без зміни інформації, яку вони несуть.

Д. Гоулмен сформулював чотири грані емоційного інтелекту:

1. Самосвідомість:
2. Контроль:
3. Соціальна чуйність.
4. Управління відносинами:

У цій моделі робиться упор на властивості вмілого та ефективного керівника. Модель емоційного інтелекту Рувена Бар-Она. Рувен Бар-Он виділив п'ять широких сфер EI, які розділив на вміння, які можуть допомогти людині досягти успіху. Бар-Он створив свою модель емоційного і соціального інтелекту, щоб розширити психологічну оцінку, включивши в неї більш широкий діапазон факторів, що впливають на поведінку і продуктивність та можуть сприяти психологічному благополуччю. Будучи клінічним психологом, він підпав під вплив нової області позитивної психології Концептуальна модель Бар-Она описує комплекс взаємопов'язаних компетенцій як емоційних так і соціальних.

Люсін Д.В. вважає, що рівень та індивідуальні властивості ЕІ формуються в процесі онтогенезу та залежать від певних факторів, які можна розділити на три групи:

1) Когнітивні здібності (швидкість та правильність обробки інформації, що походить від емоцій);

2) Уявлення про емоції (сприйняття емоцій як необхідного передавача інформації про себе та інших людей);

3) Особливості емоційності (наприклад, емоційна сприйнятливість, емоційна стійкість).

3. Система спрямованості особистості складається з наступних ланок:

1. Ціннісно-сміслові утворення особистості.

Сенсові включають багатогранність уявлень людини про навколишній світ, про своє місце в ньому, забезпечуючи ефективні реакції особистості на негативні впливи середовища. А ціннісні - це накопичені в пам'яті людини різноманітні властивості явищ дійсності, завдяки чи всупереч яким задовольняються потреби особистості, а також які знаходять особистісний сенс, викликаючи певну емоційну реакцію.

2. Намагання особистості

Це те, що особистість очікує від себе та оточуючих на підставі аналізу власних здібностей та зовнішнього середовища. Вони можуть виражатися у вигляді професійних амбіцій, прагнень до успіху у різних сферах життя, бажання реалізувати свій потенціал тощо. Дане психологічне явище формується на основі цінностей особистості, що диктують його зміст, а також обумовлені самооцінкою індивіда, яка впливає на характер та рівень домагань.

3. Потребові стани особистості.

Вони визначаються як характеристиками об'єктів потреб індивіда, але й його різними особистісними особливостями (сенсами, цінностями, намаганнями). Основними функціями таких станів є постановка цілей

(ґрунтується на сенсах особистості), а також мотивація до діяльності (пов'язана з домаганнями та цінностями особистості).

4. Мотиви особистості. Це імпульс до здійснення певної діяльності, що походить від психіки і покликаний задовольнити актуальні потреби індивіда. За рівнем усвідомлення виділяють такі мотиви: емоційні - пориви, потяги, бажання тощо; раціональні - прагнення, світогляд, ідеали тощо; По відношенню до досягнення мети бувають мотиви. Цілей - виражаються у вигляді об'єкта, на який спрямована потреба. Чим важливіший для людини цей об'єкт, тим сильніший цей мотив. Вибір методів, шляхів і засобів наближення до мети - крім потреб залежать ще й від навичок, можливостей, готовності особистості до реалізації наміченого. Разом ці групи впливають та змінюють одна одну, утворюючи мотивацію особистості.

5. Цілі особистості. Це макет бажаного результату діяльності та вчинків індивіда. Якості та форми спрямованості особистості. Спрямованості особистості (СО) притаманні такі якості.

В результаті дослідники виділили десять груп цінних емоцій. У класифікації представлені приклади висловлювань людей про особливо важливі для них переживання.

1. Альтруїстичні емоції. Базуються на потребі допомоги, заступництва, підтримки інших людей.

2. Комунікативні емоції. В їх основі потреба у спілкуванні з людьми, в результаті якого досягається емоційна близькість.

3. Глоричні емоції (від лат. Gloria - слава) - самоствердження.

4. Практичні емоції. Засновані на бажанні досягти високих результатів у процесі діяльності, захоплення працею, приємне задоволення після добре виконаної роботи.

5. Пугнічні емоції (від лат. pugna - боротьба). Пов'язані з потребою у подоланні труднощів, небезпек, з інтересом до боротьби.

6. Романтичні емоції. Ґрунтується на потребі бути причетним до чогось

незвичайному, таємничому, надзвичайному.

7. Гностичні емоції (від грец, gnosis - знання). Прагнення в чомусь надзвичайному знайти звичне, знайоме. Зрозуміло, у процесі пізнання випробувати здивування.

8. Естетичні емоції. Вони пов'язані з потребою в гармонії, і проявляються у почутті краси, у прагненні прекрасного.

9. Гедоністичні емоції. Базуються на потребі у комфорті душі та тіла.

«Найкращі радості, на мій погляд, найпростіші радості: смачно поїсти, солодко поспати, поніжитися під сонцем на пляжі». «Дуже люблю стан спокою, благополуччя, свободи від обов'язків».

10. Акізитивні емоції (від франц. acquisition - придбання). Пов'язані із прагненням до придбання, колекціонування, накопичення речей.

4. Дослідження проходило онлайн, випробувані мали заповнити батарею методик за одну годину відповідно до інструкції, описаної експериментатором.

Батарея складалася з таких методик:

1. Опитувальник Д.В. Люсіна «ЕМІн» для діагностики рівня емоційного інтелекту;

ЕМІн складається з 46 тверджень, стосовно яких випробуваний повинен висловити ступінь своєї згоди, використовуючи чотирибальну шкалу (зовсім не згоден, скоріше не згоден, скоріше згоден, повністю згоден). Ці твердження об'єднуються у п'ять субшкал, які, своєю чергою, об'єднуються у чотири шкали загального порядку.

2. "Шкала маніпулятивного відношення" Т. Банта для діагностики схильності до маніпулювання;

3. «Орієнтовна анкета» Б.Баса – В.Смекала – М.Кучера для визначення спрямованості особистості .

«Орієнтовна анкета» Б.Баса – В.Смекала – М.Кучера

Орієнтовна (або орієнтаційна) анкета Басса (Bass Orientation Inventory), також відома як ЦОО (Ціннісні Орієнтації Особи) - методика визначення спрямованості особистості людини:

1. особистісний (на себе),
2. діловий (на завдання)
3. колективістської (на взаємодію).

4. Методика «Визначення загальної емоційної спрямованості особистості» Б.І. Додонова для діагностики емоційної спрямованості особистості . Методика вимірює загальну емоційну спрямованість особистості. За цією методикою можна вивчити емоційну спрямованість, дізнатися які установки та у сфері діяльності можна отримати позитивні емоції.

5. Узагальнюючи дані дослідження можна сказати про:

1) Схильність до маніпуляції має середню вираженість з тенденцією до найвищого.

2) Загальний емоційний інтелект, як та інші компоненти ЕІ мають середню вираженість.

3) Ієрархія емоційних спрямованостей (ЕС) виглядає наступним чином:

- 1) Романтична
- 2) Практична
- 3) Комунікативна
- 4) Естетична
- 5) Гностична
- 6) Гедоністична
- 7) Альтруїстична
- 8) Глорична
- 9) Пугнічна
- 10) Акізітивна

У вибірці здобувачів вищої освіти переважає спрямованість завдання.

Можливо, такий розподіл потреб пов'язані з віком піддослідних - вони спрямовані щось загадкове, на пригоди (романтична ЕС), здобувачі вищої освіти хочуть досягати цілей, високих результатів (практична ЕС), прагнуть побудувати близькі взаємовідносини (половина цієї вибірки перебуває в 6 стадії вікової періодизації Е. Еріксона (20-25 років), яка характеризується прагненням до побудови відносин і в результаті якої можна навчитися досягати близькості у взаєминах. Ґрунтуючись на отриманих значеннях, можна відзначити, що:

1) У чоловіків та жінок існують достовірні відмінності в рівні внутрішньоособистісного емоційного інтелекту: у чоловіків він вищий, ніж у жінок, хоч і перебуває в галузі середніх значень.

2) Також у чоловіків достовірно більше виражена гностична спрямованість особистості, а й у жінок - комунікативна.

3) У чоловіків та у жінок провідною спрямованістю особистості є колективістська (завдання), проте в чоловіків вона достовірно більш виражена.

4) У жінок у першу трійку видів емоційної спрямованості входять романтична, практична, комунікативна, а й у чоловіків - романтична, гностична, практична спрямованості особистості. Слід зазначити, що аквізитивну спрямованість представники обох статей помістили на останнє місце.

Таким чином, більш високий рівень внутрішньоособистісного емоційного інтелекту пов'язані з гностичної емоційної спрямованістю, яка характеризується задоволенням від знаходження нового знання.

1) Схильність особистості до маніпулювання вище у групі з низьким внутрішньоособистісним інтелектом, ніж у групі з високим емоційним інтелектом.

2) У групі з низьким внутрішньоособистісним емоційним інтелектом спрямованість особистості він вищий; тоді як, у групі з високим ВЕІ найбільш виражена спрямованість особистості завдання.

3) У групи з високим ВЕІ пугнічна емоційна спрямованість виражена сильніше, ніж у групи з низьким ВЕІ, у якої переважає романтична спрямованість.

6. У психологічній літературі представлені різні методи розвитку емоційного інтелекту: методи емоційної (психофізіологічної) саморегуляції (методи релаксації, медитативні техніки, дихальні техніки, візуалізація (подання образів, якірні техніки), методи впливу та контрвпливу, ігрові методи, сюжетно-рольове моделювання, розбір конкретних випадків з життя людини, кейсові випадки, арт-терапевтичні методи

7. Тренінг має на меті – розвинути емоційний інтелект у здобувачів вищої освіти за допомогою вирішення наступних завдань:

- сформувані знання у галузі комунікативної компетентності та позитивного вирішення конфліктних ситуацій у спілкуванні;

- виробити адекватні уявлення про комунікативну толерантність та асертивну поведінку;

- активізувати процес самопізнання та розуміння інших людей;

- створити можливість для кращого розуміння інших і себе;

- озброїти учасників засобами та стратегіями саморозвитку емоційного інтелекту, технологіями ефективного спілкування, саморозуміння та розуміння інших людей;

- розвинути здатність до емпатії, сензитивність. Навчити методам стабілізації власного емоційного стану, підвищити стресостійкість та емоційну стабільність.

Заняття 1. Мета: Створення атмосфери довіри та психологічної безпеки.

Заняття 2. Мета: розуміння значущості емоційного інтелекту для здобувачів вищої освіти. Підвищення мотивації до занять у вигляді стабілізації групи.

Заняття 3. Мета: Розвиток уміння розуміти та диференціювати емоційні стани.

Заняття 4. Мета: Розвиток сензитивності, емпатичного співпереживання.

Заняття 5. Мета: розвиток емпатійної спостережливості, емпатійного слухання у діяльності.

Заняття 6. Мета: Розвиток самоприйняття, здатності до впевненого поведінці. Заняття 7. Ціль: Розвиток навичок саморегуляції.

Заняття 8. Мета: закріплення отриманих навичок. Підведення підсумків тренінгу.